

Cultura, natura i desenvolupament

Codi: 101258

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500256 Antropologia Social i Cultural	FB	1	2

Professor/a de contacte

Nom: Irina Casado Aijon

Correu electrònic: irina.casado@uab.cat

Idiomes dels grups

Podeu accedir-hi des d'aquest [enllaç](#). Per consultar l'idioma us caldrà introduir el CODI de l'assignatura. Tingueu en compte que la informació és provisional fins a 30 de novembre de 2023.

Equip docent

Irina Casado Aijon

Prerequisits

Es recomana haver cursat l'assignatura "Conceptes Bàsics en Antropologia" del Primer Semestre

Objectius

L'assignatura "Natura, Cultura i Desenvolupament" és una primera aproximació a la relació entre el binomi natura-cultura per tal de situar-lo en la tradició del pensament Occidental i no com un universal humà.

Des de l'enfocament de l'Antropologia com a ciència teòrica i pràctica, es proposa als estudiants un acostament i una mirada disciplinar a les concepcions i representacions sobre el vincle entre natura i cultura des de dues perspectives: la històrica i l'etnogràfica. És per aquest motiu que l'assignatura s'estructura al voltant d'una part teòrica però alhora també etnogràfica on la presentació de casos empírics proporcionarà als estudiants exemples de recerques, anàlisi etnogràfiques i aplicació antropològica en contextos on la natura i el desenvolupament són claus.

Es pretén dels estudiants que siguin capaços de desenvolupar una aproximació crítica i constructiva a les pràctiques d'intervenció sobre la natura i també sobre els models de desenvolupament impulsats per les polítiques del món occidental i, alhora, que siguin coneixedors dels casos etnogràfics que ens serviran d'exemple de com l'ésser humà està relacionat amb el seu entorn.

Els objectius formatius són els següents:

Plantejar-se preguntes sobre la relació cultura-societat-natura / relació entre humans - no humans a través del temps i en diferents cultures.

Expressar punts de vista comparatius entre la Societat Occidental i altres tipus de societats.
Analitzar textos, documents, exposicions i audiovisuals.

Disposar d'eines conceptuals, teòriques i analítiques per a avaluar projectes de desenvolupament, de cooperació i també alternatives al desenvolupament.

Competències

- Actuar en l'àmbit de coneixement propi valorant l'impacte social, econòmic i mediambiental.
- Aprehendre la diversitat cultural a través de l'etnografia i avaluar críticament els materials etnogràfics com a coneixement de contextos locals i com a proposta de models teòrics.
- Demostrar habilitats per treballar de manera autònoma o en equip per tal d'assolir els objectius planificats, en aquest cas en contextos multiculturals i interdisciplinaris.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.

Resultats d'aprenentatge

1. Conèixer i comprendre la incidència de la cultura en els diversos sistemes institucionals d'intervenció mediambiental.
2. Identificar els processos diversos de relació entre les poblacions humanes i el seu hàbitat.
3. Identificar les teories sobre l'espècie humana en la seva relació amb la producció de la societat i la cultura.
4. Interpretar els esdeveniments del món actual a partir de la diversitat física, econòmica, social i cultural.
5. Interpretar les relacions entre diferents societats i cultures aplicant els conceptes propis de l'antropologia.
6. Planificar la feina de manera efectiva individualment o en grup per a la consecució dels objectius plantejats.
7. Proposar formes d'avaluació dels projectes i accions de millora de la sostenibilitat.
8. Reconèixer el caràcter cultural de les conceptualitzacions de la naturalesa i la societat.

Continguts

Bloc 1. Natura i Cultura: una història del pensament Occidental

1. La construcció sociocultural de la realitat
2. Natura i cultura: una dicotomia Occidental
3. La percepció de la natura en el decurs de la història
4. La natura en formes de pensament no Occidental

Bloc 2. Casos etnogràfics

Natura, cultura i

1. Percepcions dels paisatges: Valls d'Àneu (Pallars Sobirà)

2. Identitat: Escandinàvia (Noruega), trementinaires (Vall de la Vansa-Tuixent)
3. Creences, simbolisme i ritual: neopaganisme i ecoespiritualitat
4. Introducció d'espècies: l'ós, el llop i la llúdriga.
5. Ecosistemes, ecologia i formes de subsistència
6. Conseqüències del canvi climàtic
7. Ecoturisme, neoruralisme
8. Natura "domesticada" - Natura "salvatge": Zoos, parcs naturals, museus, jardins i laberints, animals salvatges: la natura culturalitzada

Bloc 3. Desenvolupament, cooperació i alternatives al desenvolupament

1. El paradigma del Desenvolupament. Origen, propostes i pràctiques. Models de naturalesa com a constructes socioculturals en el marc de relacions de poder: del colonialisme a l'ecologisme polític. Models de desenvolupament. Drets de la natura?
2. ONGs, projectes de desenvolupament, figures de protecció de la natura
3. Propostes alternatives al desenvolupament: ecofeminisme, Sumak Kawsay, decreixement, ecodesenvolupament, biocultura, patrimoni natural.

Metodologia

Durant l'assignatura es realitzaran: classes teòriques i activitats dirigides per la professora. Cerca de documentació, lectura de textos, redacció de treballs. Avaluació escrita. Això mitjançant: classes teòriques i pràctiques amb suport de les TIC i debats en grup. Presentació d'experiències pràctiques de intervenció sociocultural i ambiental. Visionat i debat d'audiovisuals i textos.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques, visionat i anàlisi de documentals i activitats a l'aula	50	2	1, 2, 3, 4, 5, 8
Tipus: Supervisades			
Debats a l'aula, seguiment del treball en grup, tutories individuals o grupals	20	0,8	1, 2, 3, 4, 5, 8
Tipus: Autònomes			
Estudi, lectura de textos, preparació de treballs i debats, organització i apunts de classe	60	2,4	1, 2, 3, 4, 5, 8

Avaluació

Avaluació continuada

L'avaluació d'aquesta assignatura serà continuada.

L'aprovat tant de l'examen final com de l'examen sobre la lectura d'una monografia serà obligatori per a superar l'assignatura.

Totes les activitats lliurades que conformen l'avaluació a excepció de les activitats d'aula seran recuperables en la data oficial marcada per a la Recuperació.

Avaluació única

L'avaluació única constarà de tres activitats avaluatives que es duran a terme, totes tres, el mateix dia:

- Examen final i examen de la monografia (50% de la nota final)
- Lliurament del treball final: aquest lliurament es farà el mateix dia que els dos exàmens (25% de la nota final)
- Lliurament de les 3 ressenyes: aquest lliurament es farà el mateix dia que els dos exàmens (25% de la nota final)

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Activitats d'aula	10%	5	0,2	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Exàmens: monografia i final escrit basat en classes, conferències i vídeos	50%	3	0,12	2, 4, 5, 8
Ressenyes d'articles	20%	10	0,4	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Treball de l'assignatura	20%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 8

Bibliografia

Monografia obligatòria

VILLAVERDE MAZA, N. (2023) *La naturaleza que somos. Un paseo antropológico por la naturaleza y la humanidad*. Madrid: Ediciones Oberon.

Lectures de referència

COHEN, M.P. (1984) *Entre osos, coyotes y glaciares. John Muir, el hombre de los Parques Nacionales americanos*. Buenos Aires: Editorial Fraterna.

DESCOLA, Ph. - PÁLSSON, G. (eds.) (1996) *Nature and Society. Anthropological perspectives*. London&New York: Routledge.

Versió en castellà a l'editorial Siglo XXI.

DESCOLA, Ph. (2003) *Antropología de la naturaleza*. Lima: Lluvia Editores & Instituto francés de estudios andinos.

DESCOLA, Ph. *Más allá de naturaleza y cultura*. Madrid&Buenos Aires: Amorrortu.

INGOLD, T. (1987) *The appropriation of nature. Essays on human ecology and social relations*. Iowa City: University of Iowa Press.

INGOLD, T. (2000) *The perception of the environment. Essays in livelihood, dwelling and skill*. London&New York: Routledge.

INGOLD, T. - LEE, J. (eds.) (2008) *Ways of walking. Ethnography and practice on foot*. Surrey: Ashgate.

KOTTAK, Conrad Phillip (2002) *Antropología cultural. Espejo para la humanidad*. Madrid: McGraw-Hill.

MUIR, J. (2004) *Viajes por Alaska*. Madrid: Desnivel Ediciones.

MUIR, J. (2018 [1909-1913]) *Escritos sobre Naturaleza*. Madrid: Capitán Swing.

NARROS LLUCH, A. (2016) *La comedia de la cooperación internacional. Historias etnográficas del desarrollo en la isla de Camiguín (Filipinas)*. Madrid: Catarata i Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación.

TEICH, M. - PORTER, R. - GUSTAFSSON, B. (eds.) (1997) *Nature and Society in a historical context*. Cambridge: Cambridge University Press.

THOREAU, D.H. (2011 [1854]) *Walden, o la vida als boscos*. Sant Cugat del Vallès: Símbol Editors.

Enllaços Webs

Proyecto Albarradas: <http://www.albarradas.espol.edu.ec/>

Grup GIRHAC:

<http://www.uab.es/servlet/Satellite/la-investigacion/grupos-1263801907184.html>

Esteban Krotz Pasos para el estudio y la exposición de un texto antropológico, a: UAM-Iztapalapa, Departamento de Antropología

<http://uam-antropologia.info/web/content/view/262/72/>

Altres lectures generals

Álvarez, Silvia

2001 "El manejo colectivo de los recursos naturales en la Península de Santa Elena" a *Revista Procesos*, ESPOL, Guayaquil.

2002 "La vieja historia del control y la competencia por los recursos en territorios indígenas" a *Etnicidades de la costa ecuatoriana*, Abya-Yala, Quito.

Bonfil Batalla, Guillermo

1982 "El etnodesarrollo: sus premisas jurídicas, políticas y de organización" a F. Rojas Aravena (ed), *América Latina, etnodesarrollo y etnocidio*, FLACSO, San José de Costa Rica.

Bretón, Víctor

2005 "¿Qué fue de los subproyectos PRODEPINE? Impresiones desde el campo" a *Capital social y etnodesarrollo en los Andes*, Estudios sociales, CAAP, Quito.

Carrere, Ricardo

2009 "El desarrollo de los bosques" a *El Buen Vivir. Una vía para el desarrollo*, A. Acosta y E. Martínez (Comps), Abya-Yala, Quito.

Comas d'Argemir, Dolors

1998 "Ecología política y antropología económica. Enfoques, debates" a *Antropología económica*, Ed. Ariel, Barcelona.

Escobar, Arturo

1999 "Antropología y desarrollo" a *Maguaré* 14:42-73, Bogotá.

2000 "El lugar de la naturaleza y la naturaleza del lugar: globalización o posdesarrollo" a Andreu Viola (comp.) *Antropología del Desarrollo. Teorías y estudios etnográficos en América Latina*, Paidós eds, Barcelona.

Esteva, Gustavo

1988 "Detener la ayuda y el desarrollo: una respuesta al hambre" a *Autosuficiencia alimentaria, una perspectiva antropológica*, SERBAL/UNESCO, Barcelona.

2008 "Comer o comernos" a <http://www.jornada.unam.mx/2008/05/19/index.php>

Gudynas, Eduardo

2009 "Seis puntos clave en ambiente y desarrollo" a *El Buen Vivir. Una vía para el desarrollo*, A. Acosta y E. Martínez (Comps.), Abya-Yala, Quito.

Jackson, Jane

1996 "¿Existe una manera de hablar sobre hacer cultura sin hacer enemigos?" a F. Santos Granero (comp.), *Globalización y cambio en la Amazonía indígena*, Vol. I, Flacso-Biblioteca Abya-Yala N°37, Quito, pp.439-472.

Juliano, Dolores

1988 "Un Dios a nuestra imagen y semejanza: el mito del buen colonizador" a *V Centenario del descubrimiento: historia de un genocidio*, Langaiak, 1988 (11):17-27.

Juncosa, José E. (compilador)

1996 "II Parte Textos indígenas" a *Los guardianes de la tierra. Los indígenas y su relación con el medio ambiente*, Colección 500 años 14, Abya-Yala-MLAL, Quito. Pp.223-263.

Lander, Edgardo,

2009 "Hacia otra noción de riqueza" a *El Buen Vivir. Una vía para el desarrollo*, A. Acosta y E. Martínez (Comps.), Abya-Yala, Quito.

Larrea, Cristina Killinger y Mónica Martínez Mauri

2010 "La Antropología social en España: desarrollo y cooperación internacional", a Martínez Mauri, M. i C. Larrea K., *Antropología social, desarrollo y cooperación internacional. Introducción a los fundamentos básicos y debates actuales*, Editorial UOC, Barcelona, pp. 52-114.

Latouche, Serge

2009 "Manifiesto de la Red por el Postdesarrollo" a *Decrecimiento y posdesarrollo. El pensamiento creativo contra la economía del absurdo*, El Viejo Topo, Barcelona.

Leff, Enrique

1998 Prefaci i Cap.1 "Globalización, ambiente y sustentabilidad del desarrollo, Deuda financiera, deuda ecológica, deuda de la razón" a *Saber Ambiental. Sustentabilidad, racionalidad, complejidad, poder*, Siglo XXI editores, PNUMA, Madrid, Págs. 9-29.

Leff, Enrique

"¿Dos caras de la misma moneda?" a: <http://www.tierramerica.net/economia/doscaras.shtml>

Llistar Bosch, David

2009 "Anticooperación ambiental y deuda ecológica" a *Anticooperación. Interferencias Norte-Sur. Los problemas del Sur no se resuelven con más ayuda internacional*. Icaria 309 Antrazyt Relaciones Norte-Sur, Barcelona 2009.

Martinez Novo, Carmen

1999 "Empresas mixtecas "desarrollo" y poder en una cooperativa indígena en la frontera México-Estados Unidos", a J.C. Gimeno i P. Monreal (eds.), *La controversia del desarrollo. Críticas desde la antropología*, Los libros de la catarata, Madrid.

Petras, James

"Las dos caras de las ONG" a: <http://spie.pangea.org/cint/documentos/>

Posey, Darrell A.

1996 "Los Kayapó y la naturaleza" a Juncosa, José E. (compilador), *Los guardianes de la tierra. Los indígenas y su relación con el medio ambiente*, Colección 500 años ·14, Abya-Yala-MLAL, Quito. Pp.35-51.

Posey, Darrell A. i Anthony B. Anderson

1996 "Forestación indígena" a Juncosa, José E. (compilador), *Los guardianes de la tierra. Los indígenas y su relación con el medio ambiente*, Colección 500 años ·14, Abya-Yala-MLAL, Quito. Pp.51-62.

Sepúlveda, Luis

2008 *Un viejo que leía novelas de amor*. Barcelona, (primera edición 1989, Premi Tigre Juan de Novel·la).

Turner, Terence

1996 "El desafío de las imágenes. La apropiación Kayapo del vídeo" a F. Santos Granero (Comp.), *Globalización y cambio en la amazonía indígena* (Vol.1), Biblioteca Abya-Yala-FLACSO 37, Quito, pps. 398-438 .

Viola Recasens, Andreu (comp.)

2000 "La crisis del desarrollismo y el surgimiento de la antropología del desarrollo" a Viola, A. (comp.), *Antropología del Desarrollo. Teorías y estudios etnográficos en America Latina*, Paidós eds, Barcelona, pp. 9-64.

Wray, Norman

2009 "Los retos del régimen de desarrollo. El Buen Vivir en la Constitución" a *El Buen Vivir. Una vía para el desarrollo*, A. Acosta y E. Martínez (Comps), Abya-Yala, Quito.

Diversos artículos de:

El Buen Vivir. Una vía para el desarrollo, Alberto Acosta y Esperanza Martínez (Comps.), Abya-Yala, Quito, 2009.

Derechos de la Naturaleza. El futuro es ahora, Alberto Acosta y Esperanza Martínez (Comps.), Abya-Yala, Quito, 2009.

La naturaleza con derechos. De la filosofía a la política, Alberto Acosta y Esperanza Martínez (Comps.), Abya-Yala, Quito, 2011.

Buen vivir. Sumak kawsay. Una oportunidad para imaginar otros mundos, Alberto Acosta, Abya-Yala, Quito, 2012.

Diccionaris

AADD (1993) *Diccionari d'Antropologia*. Barcelona, TERMCAT.

BONTE, P. i IZARD, M. (2008 [1991]) *Etnología y Antropología*. Madrid: Akal.

Programari

Processador de textos (tipus Word), Powerpoint.